

А. П. Іскренко,

к. е. н., завідувач кафедри економічних дисциплін,

Фінансово-правовий коледж Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Б. С. Кіров,

студент, Фінансово-правовий коледж Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ЛІКВІДНОСТІ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто механізм роботи інноваційної технології internet trading на ринку цінних паперів та деривативів України. Досліджено проблему ліквідності на фондовому ринку України та запропоновані шляхи її вирішення.

In the article examined the mechanism of work of innovative technology of internet trading at the market of equities and derivatives of Ukraine. The problem of liquidity at the fund market of Ukraine and offered ways of her decision are investigational.

Ключові слова: Інтернет-трейдинг, ринок цінних паперів, торгівля цінними паперами, інновації.
Key words: Internet trading, market of equities, trading in securities, innovations.

ВСТУП

Науково-технічний прогрес ХХ століття диктує свої умови розвитку як фінансової системи загалом, так і фондового ринку зокрема. Особливо НТП (науково-технічний прогрес) позначився на таких розвинутих та високо-капіталізованих біржових майданчиках, як: NYSE, NASDAQ, LSE, FWB, TSE, HKSE. Саме на цих біржах найбільше відобразився розвиток технічних досягнень. У світі вже досить давно набув поширення механізм Інтернет-торгівлі цінними паперами та деривативами. Основні його цілі — підвищити ліквідність та швидкість обороту капіталу на фондовому ринку кожної розвинутої країни або країн, що розвиваються.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Фондовий ринок є одним з найважливіших складових економічної системи, що інтегрує економічні та фінансові відносини в єдине ціле. У зв'язку з поглибленням глобалізації, залученням додаткових обсягів іноземного капіталу в національні економіки країн, формуванням нових механізмів фінансових ринків, питання залучення інновацій до механізму торгівлі цінними паперами на біржі як наслідку науково-технічного прогресу, розвитку інформаційних мереж та апаратних засобів комунікації набирають все більшого значення. Проблема залучення більшої кількості учасників фондового ринку України (навіть із функціонуванням Інтернет-торгівлі) поки що залишається відкритою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання розвитку електронної біржової торгівлі у своїх працях досліджували такі вітчизняні науковці, як: О. Абакуменко, О. Мендрул, Е. Найман, В. Плєскач, І. Рекуненко, О. Собкевич, О. Сохацька, Г. Юрчук. Серед представників російської та зарубіжної економічної думки відомими є: Т. Берднікова, С. Вайн, А. Грязнова,

Є. Жукова, С. Майоров, Д. Дж. Мерфі, П. Пейтел, Є. Пейтел, П. Станьєр, М. Фрідфертінг ті ін. Недостатність глибокого дослідження в працях вітчизняних науковців вимагає дослідити Інтернет-трейдинг більш глибоко та окреслити його проблемні питання більш детально.

МЕТА СТАТТІ

Метою даної статті є аналіз функціонування Інтернет-торгівлі в Україні, проблем його ліквідності та надання рекомендацій з приводу функціонування інтернет-торгівлі в рамках розвитку фондового ринку України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Фондовий ринок України розвивається разом з іншими ринками досить динамічно, не дивлячись на 20-ти річну історію його функціонування. Але варто зазначити, що й на сьогоднішній день вітчизняний ринок цінних паперів потребує детального аналізу та відповідних комплексних заходів.

Національний ринок цінних паперів важко порівняти із фондовим ринком США, ФРН, Франції та навіть Росії. Наприклад, капіталізація Нью-Йоркської фондової біржі (NYSE) за першу половину 2011 року становить 13,791 трлн доларів, в той час як капіталізація ПФТС — 80 млрд доларів. Причинами таких низьких показників капіталізації та низького розвитку вітчизняного фондового ринку є:

— неефективність національної економіки, нерозвиненість та деформованість як всього ринкового механізму, так і фондового ринку;

— український фондовий ринок абстрагований від реального сектора економіки, так що кризові явища на ньому лише побічно загрожують стабільності економіки, оскільки в ньому не відображаються макроеко-

номічні параметри розвитку країни;

— падіння вітчизняного фондового ринку пов'язане з низькою ліквідністю ринку, високими внутрішніми ризиками, у тому числі і політичними;

В Україні усього 4 тисячі учасників торгівлі цінними паперами, тому за такої кількості учасників та перерахованих вище проблем Україна не скоро зможе досягти результатів фондових ринків розвинутих країн.

Хоча фондовий ринок України "заангажований" та досить маленький, але все ж таки на ньому спостерігається динамічний розвиток. Так, 26 березня 2009 року [2] після запуску ринку заявок на новоствореній ВАТ "Українська біржа" вітчизняний організований ринок цінних паперів отримав можливість здійснювати торгові операції на біржі шляхом механізму прямого електронного доступу. Такий механізм отримав назву "Інтернет-трейдинг", або "електронна торгівля".

Історія Інтернет-трейдингу почалася з початку 80-х років ХХ століття в США із відкриттям біржі NASDAQ, саме там вперше було вироблено систему здійснення операцій купівлі/продажу цінних паперів через мережу інтернет. Метою створення даного механізму було полегшення операцій купівлі/продажу цінних паперів та деривативів, а також залучення більшої кількості учасників ринку. Варто зазначити, що мета була досягнута.

Щодо самого механізму функціонування Інтернет-торгівлі, то він досить простий. Інтернет-трейдинг дозволяє компанії-брокеру автоматично обслуговувати необмежену кількість клієнтів, спрямовуючи інформацію про їхні заявки безпосередньо в торговельну систему біржі. Інформація до біржі спрямовується через певну технологічну платформу. На території України використовують технологічну платформу російського виробництва під назвою: "Quik". Користувач даної програми може спостерігати на екрані свого комп'ютера реальні коливання цін на інструменти фондового ринку в даний момент часу (онлайн). В системі електронної торгівлі ціну на цінний папір або дериватив визначає ціна попиту та пропозиції. Відповідно, коли користувач тільки-но почав займатися Інтернет-трейдингом йому, для того щоб купити цінний папір, треба: або придбати цінний папір за ціною пропозиції, або виставити свою ціну попиту (через заповнення заявки) і чекати поки дана ціна не буде задоволена.

Перш ніж придбати той чи інший інструмент фондового ринку, варто провести певний аналіз за для вигідного придбання, тобто із розрахунку на майбутнє зростання ціни купівлі з метою подальшого продажу. Із появою Інтернет-трейдингу набув значної популярності "технічний аналіз". Технічний аналіз — це сучасна категорія, підвалини якої заклав Чарльз Доу, рядом статей з досліджень коливань ціни на фондовому ринку, вона базується на методах визначення майбутньої ціни певного інструменту фондового ринку, відповідно до графіку даного інструменту в минулому. Але повністю покладатися на технічний аналіз не є раціональним рішенням, оскільки на ринок цінних паперів справляють значний вплив останні новини фінансового світу та новини глобального масштабу загалом. Тому детальний аналіз ринку із врахуванням усіх його змінних є необхідним для прийняття правильних рішень.

Якщо раніше рішення інвесторів із питань придбання або продажу цінних паперів зводились до аналізу фінансових "чутток" та новин вчорашнього дня, а після цього ще й телефонного дзвінка брокеру, задля реалізації вказівок інвестора, то тепер рішення приймаються на основі як математичних розрахунків так і на основі останніх новин фінансового світу, а реалізація рішень інвестора проводиться ним самим за декілька секунд.

До переваг Інтернет-трейдингу слід віднести:

— оперативність торгівлі, угоди з цінними паперами укладаються за декілька секунд, що дозволяє інвестору оперативніше реагувати на зміну ринкової ситуації;

— реєстрація всіх операцій із цінними паперами в Державній комісії по цінним паперам та фондовому ринку (ДКЦПФР). Це фактично захищає інвесторів від махінацій брокера та від можливих системних та технологічних пошкоджень на біржі;

— можливість входження на ринок з мінімальною сумою та низькі транзакційні витрати, що стимулюють вкладання коштів у Інтернет-трейдинг;

— можливість залучення емітентами додаткового інвестиційного капіталу, оскільки при купівлі будь-якої акції на біржі фізична особа автоматично стає повноцінним акціонером компанії і має право на отримання дивідендів, участі в допемісії акцій тощо [6];

— велика кількість різноманітних індикаторів технічного аналізу на торговельній платформі "Quik", що дає можливість застосувати принципи технічного аналізу для прогнозування ціни цінного паперу в майбутньому.

До недоліків Інтернет-торгівлі цінними паперами варто віднести:

— неможливість здійснення великих за обсягом операцій;

— непривабливість торгівлі облигаціями та державними цінними паперами через необхідність узгодження додаткових умов угоди, де постає необхідність класичного брокерського обслуговування;

— низька інвестиційна культура населення, що породжує нерентабельність такого бізнесу для вітчизняних інвестиційних компаній;

— переважання частки спекулятивного капіталу. Фактично, ідеєю технічного аналізу є мистецтво ефективних спекуляцій.

Хоча послуга Інтернет-трейдингу в Україні має значну кількість недоліків, все ж таки її впровадження значно збільшило обсяги торгів на фондовому ринку загалом.

За даними ДКЦПФР, обсяг торгів на ринку цінних паперів у 2009 році становив — 1067,26 млрд грн., а вже фактично через 1,5 роки функціонування інтернет-трейдингу у 2010 році становив — 1537,79 млрд грн., що на 44,1% більше, ніж до запровадження електронної торгівлі. Також "процентний відрив" обсягів торгів на фондовому ринку від значення ВВП значно збільшився, а саме: у 2009 році обсяг торгів цінними паперами перевищував ВВП України на 16,7%, а вже в 2010 році це перевищення сягнуло 40,5%. Та навіть за таких високих показників динаміки залишається невирішеною проблема низької ліквідності на фондовому ринку України. На нашу думку, це основний недолік Інтернет-трейдингу в Україні. Найбільшими за обсягом торгів біржами в Україні є: "Українська біржа" (УБ) та "ПФТС". Але оскільки Інтернет-трейдинг вперше виник саме на УБ, то кількість учасників електронної торгівлі на "Українській біржі" значно більша, аніж на ПФТС.

Ліквідність — найважливіша умова функціонування Інтернет-торгівлі та ринку на загальноекономічному рівні. У просторі Інтернет-трейдингу, наявність даної умови значно спрощує проблему продажу та купівлі цінних паперів, яка виникає у учасників із значним обсягом капіталу. Враховуючи те, що фондовий ринок України повинен залучати іноземні інвестиції, які передбачають значні обсяги капітальних вкладень, наявність даної умови є вирішальною [4].

Для більш широкого розуміння ліквідності на фондовому ринку визначимо основні чинники впливу на ліквідність:

— впровадження послуги Інтернет-трейдингу передбачає збільшення кількості приватних інвесторів як учасників ринку. В даному випадку кількість учасників фондового ринку і є кількісним показником ефективності запровадження електронної торгівлі;

— на вітчизняному фондовому ринку основна ліквідність із застосуванням системи Інтернет-трейдингу зосереджена на "Українській біржі", це пояснюється тим, що оскільки вперше послуга електронної торгівлі

з'явилася саме на УБ, то, як показує історія, інвестори не зацікавлені в існуванні двох центрів торгівлі з однаковою ліквідністю;

— наявність маркет-мейкерів та розвиток інфраструктури ринку. Інститут маркет-мейкерів створює ліквідність. Вони допомагають біржі підтримувати належний рівень ліквідності і забезпечують постійний торговий оборот по найліквіднішим паперам;

— волатильність (мінливість, від англ. Volatility) ліквідності. Наявність значної волатильності, є з одного боку, позитивним показником того чи іншого інструменту, оскільки волатильність показує нам, що до цього цінного паперу прикута значна увага інвесторів, але водночас це і негативний показник. Негативність його полягає в тому, що поняття "волатильність" означає рівень зміни ціни на той чи інший цінний папір, що в умовах українського фондового ринку має свої особливості. Наприклад, певна акція демонструвала помірну зацікавленість інвесторів (виходячи з обсягів торгівлі даною акцією), але ціна попиту на дану акцію в рази відрізняється від ціни її пропозиції, що робить даний інструмент несприятливим для технічного аналізу та зменшує кількість зацікавлених інвесторів у торгівлі нею;

— трансформації в законодавстві. З появою Інтернет-трейдингу біржі почали більш активно співпрацювати з державними регуляторами, лобіюючи нові положення і законопроекти, які сприяли б подальшому розвитку ринку цінних паперів. Нові зміни, особливо в податковому законодавстві, приваблюють потенційних інвесторів;

— впровадження строкового ринку. Даний ринок передбачає оперування новими на вітчизняному ринку фінансовими інструментами, що додатково збільшують загальну ліквідність біржового ринку.

Відповідно до наведеного, можна зробити висновок, що ліквідність — це надважлива характеристика ринку цінних паперів. На практиці вона фактично має першочергове значення. Оскільки інвестиційні рішення повинні враховувати ризик ліквідності, то чим вища ліквідність на ринку, тим привабливішим він є як для вітчизняних інвесторів, так і для іноземних.

На строковому ринку функціонують похідні цінні папери (деривативи), а саме: ф'ючерси та опціони. Опціони з'явилися на початку 2011 року, тому особливою ліквідністю на ринку торгівлі опціонами поки що не спостерігається. Особливо варто звернути увагу на ф'ючерс. На сьогоднішній день — це найліквідніший інструмент фондового ринку України.

Головною причиною найбільшої зацікавленості інвесторів саме ф'ючерсами є відсутність зв'язку із реально функціонуючими підприємствами. Тобто ф'ючерс в Інтернет-трейдингу — це прогноз майбутнього показника на індекс. За певний період функціонування біржі існує 2 ф'ючерси, але реальна ліквідність зосереджена саме на одному. Даний інструмент цілком придатний для прогнозування його майбутньої вартості за допомогою технічного аналізу. Окрім технічного аналізу, ф'ючерс піддається ціновим змінам під впливом закордонних новин фінансового світу. Фактично саме ці два фактори і визначають рух ціни на ф'ючерс і саме це приваблює більшість інвесторів, які вже просто втомилася від постійних махінацій підприємств над фінансовою звітністю.

Інтернет-трейдинг, безумовно, є значним інноваційним кроком суспільства вперед. Запровадження даної послуги на українському фондовому ринку вже дає свої позитивні результати. На нашу думку, розвиток даного напрямку є найбільш пріоритетним у контексті розвитку фондового ринку України, оскільки його швидкість при укладанні угод, простота функціонування та можливість доступу з будь-якої точки планети є визначальними факторами для залучення більшої кількості учасників на ринок цінних паперів.

ВИСНОВКИ

Ринок цінних паперів потребує певних заходів, які підвищили б його міжнародну привабливість, одним із заходів, які ми пропонуємо, є підвищення інвестиційної культури населення. Саме вирішення цієї проблеми потребує фондовий ринок України. Інтернет-трейдинг, безумовно, збільшив ліквідність ринку цінних паперів, але перспектива виходу вітчизняного фондового ринку на міжнародну арену потребує значно більшої кількості учасників фондового ринку, що, в свою чергу, дасть збільшення ліквідності. Таким чином, подальший розвиток Інтернет-трейдингу значно розвине вітчизняний фондовий ринок та дасть можливість Україні залучати все більше інвестицій як внутрішніх, так і зовнішніх ринках.

Література:

1. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку України (річний звіт 2010 р.) / Офіційний сайт: <http://www.ssmc.gov.ua/activities/annual>
2. Електронний ресурс: "Українська біржа": <http://www.ux.ua/s42>
3. Ткаченко С. Оцінка стану і перспективи розвитку фондового ринку України // Вісник НБУ. — 2010. — № 8. — С. 14—19.
4. Шкодіна І.В. Динаміка розвитку фондового ринку України // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 5. — С. 146—157.
5. Школьник І.О. Капіталізація фондового ринку України в контексті світових тенденцій // Фінанси України. — 2011. — № 4. — С. 7—10.
6. Щербина А. Г. Інноваційні технології на ринку цінних паперів // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. — 2010. — № 2. — С. 241—250.

Стаття надійшла до редакції 26.12.2011 р.

www.agrosvit.info
Передплатний індекс: 23892

Журнал виходить 24 рази на рік

Журнал «АГРОСВІТ» включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з **ЕКОНОМІКИ**

(постанова Президії ВАК України від 27 травня 2009 р. № 1-05/2)

Тел: (044) 223 26 28, 537 14 33, 537 14 32
Тел/факс: (044) 458 10 73
E-mail: economy_2008@ukr.net